

**ПЕРЕКЛАД: СЛОВО І СМИСЛ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Денисюк Н. Р.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та іноземних мов
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна*

Назаревич Л. Т.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та іноземних мов
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна*

Питання перекодування з однієї знакової системи на іншу, психологічні особливості реципієнтів, семантико-синтаксичні особливості мови, з якої перекладають і мови якою перекладають, не втрачає своєї актуальності в умовах глобалізації сучасного світу. Зосередимо увагу на важливості смислів під час перекладу в процесі вивчення іноземної мови.

Починаючи з ХІХ ст. і до сьогодні лінгвокультурні особливості перекладу цікавлять учених із усього світу (В. фон Гумбольдт, Б. Кассен, Ф. Шляйермахер, А. Шопенгауер, Г. Штейнталь, О. Потебня, Ф. Буслаєв, Я. Грім, Й. Гердер, Е. Холл, К. Клакхон, Е. Стюарт, К. Ясперс, К. Апель, М. Василик, В. Павлов, Т. Волошинова та ін.). Лінгвокультуральний аспект входить до кола зацікавлень українських вчених. Зокрема В. Кононенко, А. Татаренко, М. Лановик, М. Редька, С. Пілішек, Н. Сарновська, В. Владимірова, О. Шевченко та ін. активно розвивають цей напрям.

Культура, у тому ж числі й лінгвокультура, зумовлена водночас природними та соціальними факторами, історичним минулим, особливостями економічного розвитку, стереотипними поведінковими традиціями. У процесі комунікації лінгво- та соціокультурні особливості етносу виявляються на вербальному та невербальному рівні», – зауважує Н. Сарновська [3, с. 92]. Підтвердженням вищезгаданого є думка Артура Шопенгауера, згідно з його поглядами на переклад, слово – найбільш тривала субстанція. Якщо поет для вираження своїх швидкоплинних емоцій знаходить найбільш відповідні слова, то ці емоції продовжують жити в його словах упродовж тисячоліть і виринають заново в кожному чутливому читачеві. Чому? Тому що поет – господар цієї мови і може висловити нею все, що хоче. Та все ж мова тримає її носія в руках, бо «це вона визначає наш спосіб мислення, наш спосіб життя, наш спосіб

буття» [2, с. 12]. Проте не кожне слово однієї мови має відповідний еквівалент в іншій. Таким чином, не всі поняття, які можна виразити через слова однієї мови, співпадають із поняттями, що виражаються словами інших мов. І це, переконує Б. Кассен, закономірно, адже кожна мова – окремий світ, а «ці світи не є несумісними, радикально відмінними, вони резонують між собою, але ніколи не збігаються повністю [2, с. 7].

Іноді в мові не вистачає слова, щоби окреслити конкретне поняття. Буває й так, що для певних понять слово існує тільки в одній мові, а потім приймається іншими мовами. Часом іноземна мова вносить концептуальні нюанси, які не мають відповідників у рідній мові. З огляду на це, кожен, хто переймається точним викладом своїх думок, буде послуговуватись іншомовним словом. Коли певне слово не відображає точного поняття іншою мовою, словник пропонує кілька синонімів, що викликає неминучу недосконалість усіх перекладів, оскільки синоніми лише окреслюють межі, в яких рухається конкретне поняття. Рідко можна перекласти характерне коротке і значуще речення з однієї мови іншою. Проблема в тому, що переклад не завжди справляє на реципієнта такий же ефект, як текст, написаний мовою оригіналу. Підтвердженням цього є слова А. Шопенгауера, він переконує, що кожен переклад або залишається мертвим, а його стиль здається вимушеним, дерев'яним і неприродним, або звільняється від обмежень прихильності до мови і тому задовольняється поняттям «*a peu près*» (значною мірою), яке звучить помилково. Вірші не можуть бути перекладені; їх можна тільки транспонувати з однієї мовної системи в іншу, а це завжди неприродно і незграбно [4, с. 32].

У процесі вивчення іноземної мови головне завдання – зрозуміти концепцію: в чужій мові є певні сенси, для яких у рідній мові нема дослівних відповідників, наприклад, фразеологічні одиниці. Англійське прислів'я «*It's raining cats and dogs*» перекладаємо українською «Лле як з відра». З огляду на це, необхідно збагнути: вивчення іноземної мови – це не лише слова, а осмислення понять, саме за допомогою них формуються необхідні нейронні зв'язки, які допомагають перебувати в тій чи іншій мовній картині світу, внутрішньо перебудовуватись. «Знання певної мови й культури, якщо цим займатися по-справжньому, впливає і на ваш власний характер, на манеру поведінки. Коли потрапляєте до країни, яка відповідає вашому темпераменту, починаєте поводитись трохи інакше, ніби пригадуєте щось давно забуте. Південні країни – відвертіші, вільніші, у них більше сонця», – запевняє перекладач А. Татаренко [1].

Способи, якими древні перекладачі висловлювали своє сприйняття, суттєво відрізняються від сучасних так само, як і сучасні мови відрізняються одна від одної. Так, перекладаючи на латину з будь-якої мови, що входить в індоєвропейську групу, необхідно використовувати вирази, абсолютно відмінні від оригіналу. Сенси, які треба перекласти на латину, потребують реконструкції: ідея розчиняється в її основних компонентах, а потім

перезформується новою мовою. Звідси випливає: зрозуміти дух мови, яку потрібно вивчити, можна лише після адекватного засвоєння понять, які цю мову позначають, а також не обійтися без навичок вміти швидко поєднувати кожне слово з відповідним поняттям в іноземній мові. Неможливо зрозуміти дух іноземної мови, якщо спочатку перекладати кожне слово іншою мовою, а потім зв'язувати його з концептуальною близькістю до цієї мови. Нам відомо, що слова не завжди відповідають поняттям вихідної мови. Артур Шопенгауер своєю працею «Про мову та слова» переконує: якщо людина правильно зрозуміє дух іноземної мови, вона також зробить великий крок до розуміння нації, яка розмовляє цією мовою. Стиль мови пов'язаний з розумом індивіда [4, с. 34]. Є підстави стверджувати, опираючись на авторитетну думку вченого, що людина повністю володіє іншою мовою тоді, коли вона здатна трансформувати себе в іншу мову, коли, не втрачаючи своєї індивідуальності, може відразу спілкуватися цією мовою, а не просто перекладати книги.

А. Шопенгауер констатує, що люди з обмеженими інтелектуальними здібностями не зможуть легко засвоїти іноземну мову, бо вони вивчають слова і використовують лише банальні фрази рідної мови. Це свідчить про недосконале розуміння того, про що говорять.

Отже, в процесі вивчення іноземної мови створюються нові концепції, які надають нового значення новим знакам. Нескінченна кількість нюансів, подібностей, відмінностей і відносин між об'єктами піднімається до рівня свідомості в результаті вивчення нової мови, внаслідок цього явища набувають безліч перспектив. Це підтверджує, що кожен індивідуум думає по-різному в річищі своєї мови, а мислення людини видозмінюється і набуває нового відтінку завдяки вивченню іноземної мови. Процес перекладу кардинально відрізняється від простого тлумачення. Якщо слово не повністю пов'язане з очевидними предметами чи зовнішніми фактами (які просто слід висловити), якщо мовець міркує більш-менш незалежно і тому хоче виразити себе, він опиняється у двозначному відношенні до мови; і його мовлення буде правильно зрозуміле лише в тому випадку, якщо ці стосунки осмислені правильно. Можна навіть сказати, що лише тою мірою, якою людина впливає на мову, вона заслуговує на те, щоб бути почутою поза її найближчим оточенням.

Література

1. Довбуш Ю. Філософії перекладу: Алла Татаренко. URL: <https://zbruc.eu/node/85266> (дата звернення: 27. 02. 2020).
2. Кассен Б. Більше однієї мови / Пер. з фр. С. Желдак. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 64 с.
3. Сарновська Н. І. Формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутнього фахівця-міжнародника в процесі вивчення іноземної мови. *Молодий вчений : наук. журн.* Херсон : Гельветика. 2016. Вип. 31.1. № 4.1 URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/188.pdf> (дата звернення: 24. 02. 2020).

4. Arthur Schopenhauer. On Language and Words. *Theories of Translation. An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*, ed. by Rainer Schulter and John Biguenet, 1992. P. 32–36.

МІЖКУЛЬТУРНА ОСОБЛИВІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кантицька І. В.

*студентка факультету філології та журналістики
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Як відомо, англійська є мовою міжнародного спілкування. Ця мова здобула широку популярність серед різних верств населення. Англійська мова відкриває нові можливості у розвитку кар'єри та в навчанні. Знавці англійської мови можуть вільно спілкуватися з іноземцями, бути чудовими вчителями та перекладачами.

Переклад завжди є вторинною діяльністю не лише тому, що відтворює вже одного разу відображену дійсність, але й тому, що креативна, синтезуюча діяльність перекладача завжди є другим етапом аналізуючої діяльності. Саме тому переклад – посередник (media) у міжнаціональному та міжлітературному спілкуванні [3, с. 261].

Кожна освічена людина повинна говорити англійською, тому що це – мова спілкування, бізнесу, культури, мистецтва, освіти, особливо науки.

Сучасна наука відіграє важливу роль у сфері соціальної мовної взаємодії. Наука є важливим чинником здійснення домінуючого положення англійської мови в світі. Досягнення світової науки дозволяє величезній кількості людей отримувати й обмінюватися інформацією.

Перекладач повинен «розкласти» текст оригіналу на окремі елементи, а потім знову «скласти» його у нову структурну єдність, але таким чином, щоб у читачів перекладу виникали образи і асоціації, які співпадають з образами і асоціаціями, які виникають у читачів першотвору [3, с. 261].

Сьогодні теорія перекладу як самостійна наукова дисципліна, а разом з нею і перекладацька практика, багато в чому змінюється в глобальнішу дисципліну, так звану теорію міжкультурної комунікації. Оскільки дуже часто саме перекладач стає посередником в обміні науковою інформацією.

Переклад є видом діяльності, що стосується двох мовних систем. При цьому результатом діяльності перекладача стає свого роду взаємодія культури